

УДК 336.563.1:316.7:061.2:346

Анна ВОРОНЦОВА, Віктор МУНТЯН

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ ЧЕРЕЗ БЮДЖЕТНЕ ГРАНТУВАННЯ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Резюме. Досліджено законодавчу та нормативно-правову базу надання фінансової підтримки інститутам громадянського суспільства, описано механізм фінансування на загальнодержавному та місцевому рівнях, технологічний процес подання заявок для отримання фінансування, подальшу процедуру взаємодії з органами виконавчої влади. Автори приділили увагу сучасному стану бюджетного фінансування інститутів громадянського суспільства у розрізі джерел фінансування та регіонів. Проаналізовано успішний досвід освоєння бюджетних коштів на регіональному рівні на прикладі Сумської області. Розкрито проблемні питання фінансування інститутів громадянського суспільства та надано відповідні рекомендації.

Ключові слова: інститут громадянського суспільства, грантування, бюджет, конкурс проектів, бюджетні кошти, молодіжні та дитячі громадські організації, соціально-культура сфера.

Anna VORONTSOVA, Viktor MUNTIAN

DEVELOPMENT OF SOCIO-CULTURAL AREA THROUGH BUDGETARY GRANTS FOR CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS

Summary. Nowadays civil society organizations (CSO) became a main catalyst and agents for change. They especially needed in countries with developing and emerging economies. They reflect a general mood of society and implement socially and culturally important projects, build and maintain democracy. Civil society in Ukraine is in the stage of re-establishment since the events on Maidan and movements in the East of the country, non-governmental organizations try to solve social and cultural problems that government cannot solve. However, their main problem is a lack of recourses, especially financial ones. In the developed countries, such problem solves through interaction between civil society organizations and authorities. In addition, it is a very important for a healthy atmosphere in the society. Financial support is one kind of such interaction. The article described the legislative and regulatory framework of CSO financial support in Ukraine and mechanism of budgetary granting for non-governmental associations. The procedure of project competition and stages of a project was stated in the article. Authors analyzed the current state of CSO budgetary financing in terms of funding sources and regions of Ukraine. Also, the results of CSO projects funding from the budget of the Sumy Regional Administration, as one of the leaders in this area, were presented. As a result, authors proposed some recommendations for improving budgetary financial support for CSO.

Key words: civil society institute, granting, budget, project competition, budgetary funds, youth and children NGOs, socio-cultural area.

Постановка проблеми. На сьогодні в багатьох розвинених країнах світу чималу увагу приділяють інститутам громадянського суспільства (далі – ІГС) як основним агентам змін соціально-культурної сфери. Рівень їх розвитку порівнюють з рівнем демократизації суспільства чи рівнем розвитку громадянського суспільства загалом тощо. ІГС зазвичай вирішують ті проблеми суспільства, на які у держави не вистачає ресурсів, передусім це нагальні проблеми соціально-культурної сфери, що є актуальними для певної групи населення.

Зазначимо, що в даному контексті під громадянським суспільством ми розуміємо сферу суспільних відносин поза сім'єю, державою та бізнесом, де люди об'єднуються для задоволення та/або просування спільних інтересів і відстоювання спільних цінностей [1]. Тобто, до інститутів громадянського суспільства відносять громадські та благодійні організації, творчі та професійні спілки, інші об'єднання населення. Зазвичай інститути

громадянського суспільства є неприбутковими установами, що передбачає значні складності у самозабезпеченні їх ресурсами для стабільної та довготермінової роботи. Саме тому державна підтримка ІГС, у тому числі в частині їх фінансування, є важливою для їх існування та продуктивної роботи.

В Україні на сьогодні розроблено цілий ряд нормативних актів, за якими затверджено механізм надання фінансової підтримки для ІГС. Однак невідпрацьований механізм, неповноцінне та нереальне планування, а подеколи і небажання працювати на якісний результат в загальнодержавних та місцевих органах влади не дають можливості отримати ІГС необхідну підтримку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання бюджетного фінансування інститутів громадянського суспільства досліджувалися багатьма вітчизняними науковцями. Серед них: Л. Паливода, В. Купрій [1], О. Ю. Вінніков, Д. С. Кириченко, М. В. Лациба [2], В. С. Сосєдова [9] та інші. Однак аспекти та проблеми планування й фінансування ІГС державою є не повною мірою відображеними та потребують глибшого дослідження.

Мета статті – розроблення пропозицій щодо механізму надання фінансової підтримки інститутам громадянського суспільства на загальнодержавному та місцевому рівнях.

Постановка завдання. Досягти поставленої вище мети можливо за допомогою таких завдань:

- дослідження загального механізму бюджетного грантування ІГС в Україні за рахунок бюджетних коштів;
- порівняння планових та фактичних показників фінансового забезпечення молодіжних та дитячих громадських організацій;
- аналіз особливостей фінансового забезпечення молодіжних та дитячих громадських організацій на місцевому рівні;
- розроблення пропозицій щодо покращення механізму фінансового забезпечення ІГС.

Виклад основного матеріалу. Одними із основних видів інститутів громадянського суспільства в Україні є громадські об'єднання – добровільні об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів [4]. Практичними формами громадських об'єднань в Україні є громадські організації та громадські спілки.

Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання», громадські об'єднання зі статусом юридичної особи мають право на фінансову підтримку за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів [4]. При цьому громадські об'єднання повинні виконувати ряд умов, передбачених бюджетним законодавством. Основною вимогою є цільове використання бюджетних коштів.

Це дозволяє за рахунок бюджетних коштів здійснювати проекти, направлені на задоволення соціально-важливих ініціатив населення. Проте даний вид фінансування не поширений серед українських громадських організацій через певні складності бюджетного процесу.

Пропонуємо розглянути механізм бюджетного грантування як один із основних видів бюджетного фінансування ІГС. Зазначимо, що бюджетне грантування передбачає фінансову підтримку конкретного проекту з чітким розписом статей бюджету, термінів виконання тощо. Для цього в Україні запроваджено конкурс проектів для інститутів громадянського суспільства.

Цей процес регулюється законодавством України, а саме, постановою Кабінету Міністрів України щодо порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів,

заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка.

Під інститутами громадянського суспільства в даному контексті ми маємо на увазі громадські об'єднання та їх відокремлені підрозділи зі статусом юридичної особи, творчі спілки, які згідно з законодавством мають право на отримання фінансової підтримки за рахунок бюджетних коштів [7].

Відповідно до законодавства організаторами конкурсу можуть бути центральний або місцевий орган виконавчої влади, що є розпорядником бюджетних коштів та/або відповідальним виконавцем бюджетної програми [7].

Процедура проведення конкурсу має такий вигляд:

- до 1 квітня оприлюднюється оголошення про проведення конкурсу та конкурсна документація;
- упродовж не менше 30 днів відбувається прийом заяв на участь у конкурсі;
- створюється конкурсна комісія у складі не менше семи осіб;
- проводиться безпосередньо конкурс у три етапи (1 етап – індивідуальне оцінювання проектів комісією; 2 етап – відкритий захист конкурсних пропозицій; 3 етап – оцінювання проектів за певними критеріями);
- складається та оприлюднюється рейтинг конкурсних пропозицій протягом 15 днів із дня затвердження відповідного бюджету;
- протягом 15 днів визначаються переможці, з якими буде укладений відповідний договір про виконання програми.

Обов'язковою умовою такого фінансування є те, що інститут громадянського суспільства, який визнаний переможцем конкурсу та отримав фінансову підтримку за рахунок бюджетних коштів, бере участь у співфінансуванні програми (проекту, заходу) в розмірі не менш як 25 відсотків необхідного обсягу фінансування [7].

Організатори конкурсу повинні відслідковувати процес виконання проектів, через отримання відповідних звітів та проводити моніторинг виконання програм, проектів та заходів.

Причому, пріоритетними вважаються завдання соціально-культурного характеру, а саме [8]:

- відтворення культури національних меншин;
- реалізація Європейської хартії регіональних мов або мов меншин;
- підтримка творчо обдарованих дітей та молоді;
- збереження історико-культурної та архітектурної спадщини тощо.

Безпосереднє фінансування відбувається через територіальні підрозділи Головного управління Державної казначейської служби України (далі – казначейство). Враховуючи, що використовуються бюджетні кошти, даний процес суворо регламентований і забезпечений великою кількістю документів.

Для роботи з казначейством ІГС необхідно входити до Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів і отримувачів бюджетних коштів та мати відкритий рахунок. Після чого на основі затверджених кошторисів та планів використання коштів ІГС зможе використовувати кошти. Всі документи, що підтверджують витрати (договори, акти, накладні тощо) реєструють в казначействі й лише після цього можуть бути оплачені. Тобто, в даній системі немає попередніх оплат, лише по факту.

Фактично казначейство є посередником між ІГС та постачальниками товарів і послуг, необхідних для виконання програм, проектів та заходів, і виконує функцію своєрідного банку.

Складнощі роботи з казначейством є одним із основних причин низької популярності бюджетного грантування як інструменту державної фінансової підтримки.

Розглянемо фінансову складову проведення конкурсу як на всеукраїнському, так і на місцевому рівнях. Фінансування даного конкурсу закладено в державній цільовій соціальній програмі «Молодь України» (далі – програма) [5]. Дана програма вперше була прийнята постановою КМУ від 28 січня 2009 р. № 41 «Про затвердження державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 – 2015 роки». В 2016 році КМУ затвердив своєю постановою № 148 від 18 лютого 2016 р. нову програму на 2016 – 2020 роки [6].

В паспортах даних програм виділено спеціальне завдання, що ставиться перед виконавцями стосується фінансування проектів ІГС, а саме: надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям шляхом проведення конкурсу програм, розроблених громадськими організаціями (далі – завдання).

Паспорти даних програм включають орієнтовні видатки на фінансування завдань та щороку переглядаються з урахуванням можливостей державного та місцевих бюджетів під час формування їх показників.

На рисунку 1 зображено закладені обсяги фінансування в період з 2009 по 2020 рр.

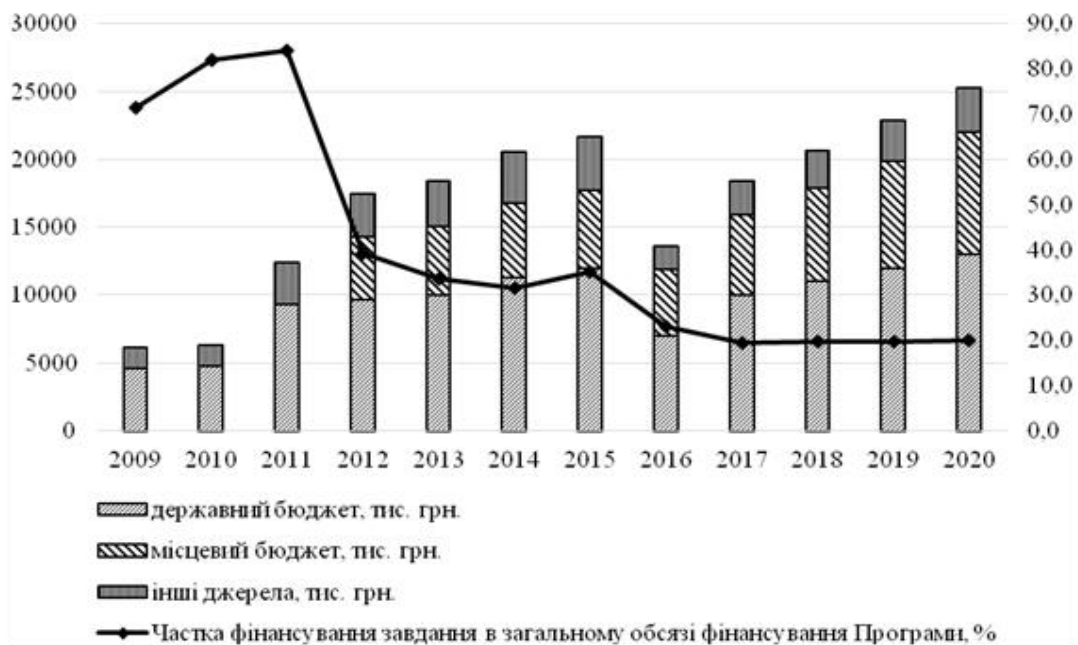

Рисунок 1. Планове фінансування ІГС в Україні в розрізі джерел за період 2009 – 2020 рр.

Figure 1. Planned funding for CSOs in Ukraine in terms of sources in 2009 – 2020 years

Джерело: складено авторами на основі даних державної цільової програми «Молодь України»

Аналізуючи наведені вище дані, спостерігається значне збільшення обсягу витрат (в 1,4 раза) у 2012 році. Основною причиною таких змін було розширення джерел фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів. Це дозволило значно збільшити планові видатки на виконання програми. Наступні три роки характеризуються стабільним поступовим зростанням видатків у межах від 5 до 11 %.

На рисунку 1 чітко прослідковується момент прийняття нової програми на 2016 – 2020 рр. Враховуючи реальний стан фінансування програми цілком та досліджуваного завдання в попередній період, розробниками було переглянуто планові показники фінансування та зменшено їх до реалістичних обсягів. Зокрема, обсяг виділених коштів на завдання в 2016 році менший на 33,2 % від планового показника 2015 року.

Програмою передбачається зростання фінансування в 2017 році на 34 %, в наступні роки – в середньому на 11 %.

Заслуговує на увагу й той факт, що досліджуване завдання є одним із пріоритетних в програмах, про що свідчить високий рівень частки фінансування завдання в загальному обсязі фінансування програми. «Молодь України» на 2009 – 2015 роки містить 7 завдань, на 2016 – 2020 роки – 8. При цьому, найменша частка фінансування завдання протягом першого періоду – 31,5 %, в другому – 19,4 %.

Щодо структури фінансування (рис. 2), то лівова частка припадає на державний бюджет, наступні за розміром надаваних грантів – місцеві бюджети, найменша частка відповідає коштам з інших джерел. Для періоду дії першої програми характерним є відсутність фінансування з місцевих бюджетів протягом 2009 – 2011 рр. як про це згадувалось вище, та відносна стабільність у фінансуванні протягом 2012 – 2015 рр. (близько 26,5 % в середньому). Така стабільність у структурі є дивною, враховуючи реформу децентралізації, за якою місцям надаються більші можливості за рахунок збільшення бюджетів.

Заплановані показники другої програми на 2016 – 2020 рр. свідчать про поступове збільшення частки місцевих бюджетів (до 35,8 % у 2020 році) за рахунок вищих темпів зростання даного виду фінансування у порівнянні з коштами державного бюджету та інших джерел.

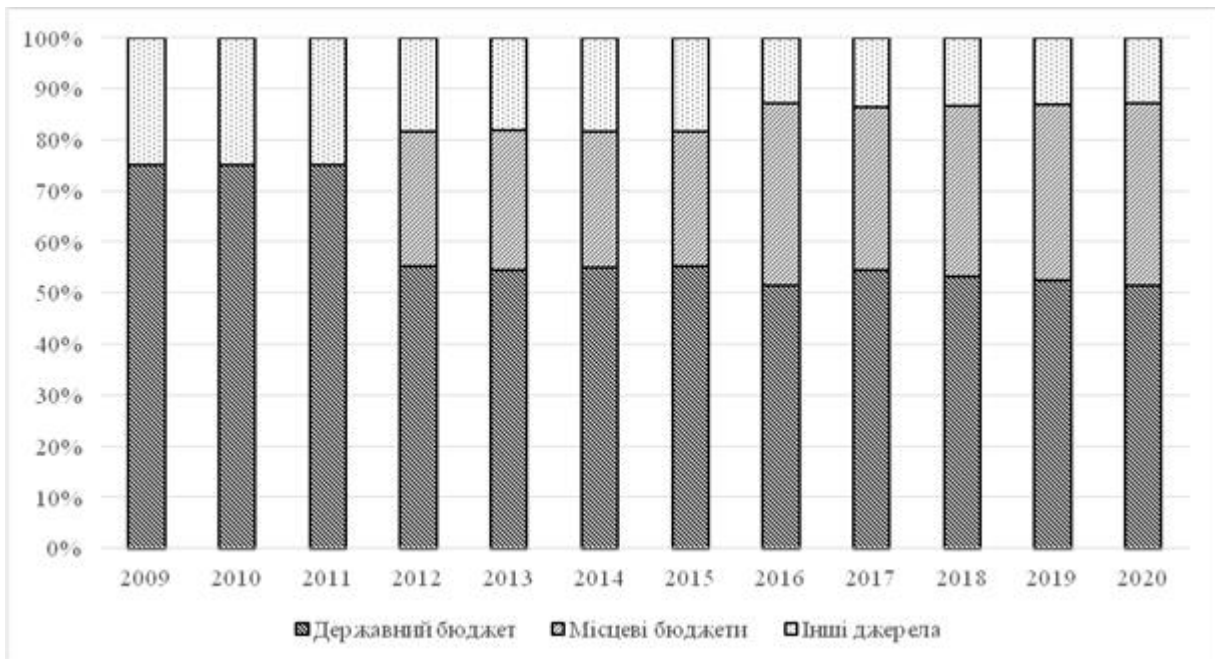

Рисунок 2. Джерела фінансування завдання державної цільової соціальної програми «Молодь України» протягом 2009 – 2020 рр.

Figure 2. Sources of funding of the National Programme «Youth of Ukraine» Task for 2009 – 2020 years

Джерело: складено авторами на основі даних державної цільової програми «Молодь України»

Щодо фактичних витрат, які були здійснені на фінансування програми протягом періоду 2009 – 2015 рр., слід зазначити, що за даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі вони склали 46,6 % від запланованої суми [10]. Стосовно фінансування завдання, то його відсоток виконання більший і складає 63,3 %.

На рисунку 3 зображено динаміку зміни обсягу видатків на фінансову підтримку молодіжних та дитячих громадських організацій, які здійснювалися з державного бюджету протягом 2010 – 2015 років.

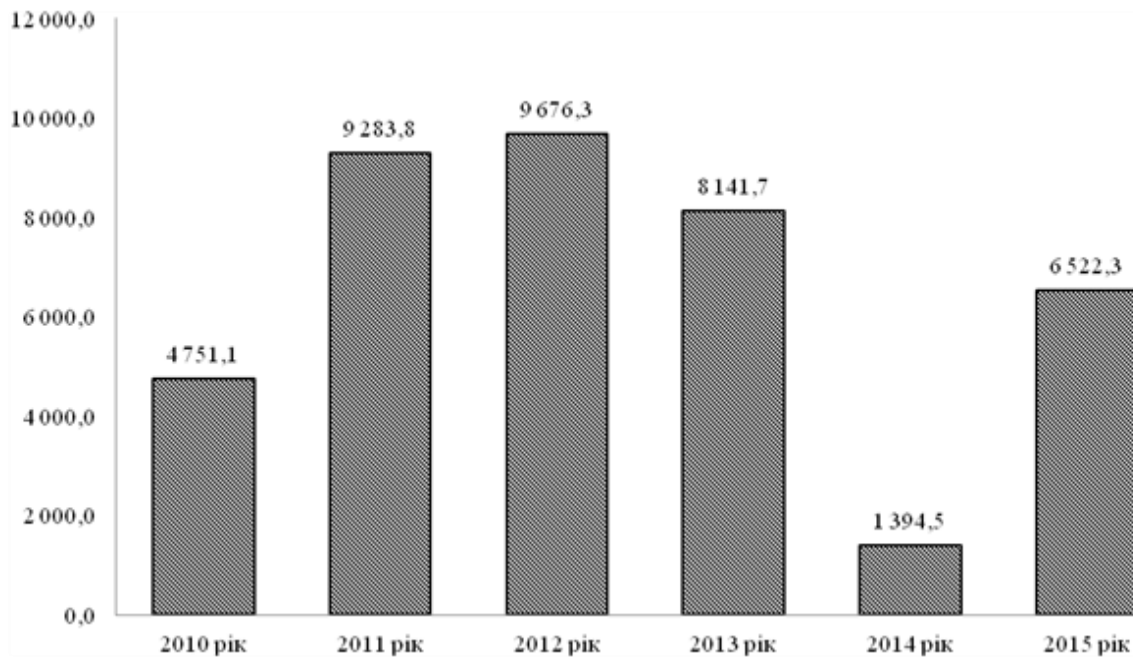

Рисунок 3. Державна підтримка молодіжних та дитячих громадських організацій у рамках бюджетних програм Міністерства молоді та спорту України за 2010 – 2015 роки

Figure 3. State support of youth and children's organizations under budget programs of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine for 2010 – 2015

Джерело: складено авторами на основі статистичних даних Міністерства молоді та спорту України

Отже, найбільше фінансове забезпечення молодіжних та громадських організацій спостерігається у 2011 та 2012 роках, розмір якого складав 9,2 та 9,6 млн. грн. Найменше фінансування спостерігається у 2014 році – 1,4 млн. грн. (спостерігалася низька активність ІГС при поданні заявок, звіти про виконання проектів у кінці року було подано лише 12 організаціями). Станом на 2015 рік державна підтримка громадських організацій дітей та молоді складала 6,5 млн. грн.

З 2012 року впроваджено конкурсні механізми для залучення громадських організацій до виконання соціально-культурних проектів серед місцевих органів влади. Серед лідерів по запланованому фінансуванню проектів дитячих та молодіжних громадських організацій є Сумська область (4,4 млн. грн.), Київська міська державна адміністрація (4 млн. грн.), Луганська (2,09 млн. грн.), Львівська (1,4 млн. грн.), Рівненська (1,24 млн. грн.) та Волинська області (1,04 млн. грн.). Спостерігається нерівномірність між розміром фінансування та кількістю молоді, що планується залучити. Нижче в таблиці 1 наведено десять областей з найбільшим фінансуванням проектів ІГС та розмір фінансування на одну залучену особу.

Таблиця 1

Планові показники фінансування та залучення молоді серед місцевих органів влади за період 2012 – 2015 рр.

Table 1

Planned indicators of funding and involvement of young people among the local authorities for the period 2012 – 2015

Орган – надавач гранту	Розмір фінансування, тис. грн.	Кількість залучення молоді, осіб	Розмір фінансування на одну заплановану особу, грн./особу
Сумська ОДА	4400,00	5050	871,29
Київська ОДА	4000,00	80000	50,00
Луганська ОДА	2093,20	100000	20,93
Львівська ОДА	1400,00	2000	700,00
Рівненська ОДА	1240,00	11000	112,73
Волинська ОДА	1040,00	2000	520,00
Миколаївська ОДА	912,50	7000	130,36
Житомирська ОДА	860,00	6900	124,64
Івано-Франківська ОДА	800,00	4200	190,48
Полтавська ОДА	800,00	200000	4,00

Джерело: складено авторами на основі даних державної цільової програми «Молодь України».

Як бачимо з таблиці, спостерігається разюча різниця в розмірі фінансування на одну особу. Лідерами за цим показником є Сумська, Львівська та Волинська області, де на одну особу припадає понад півтисячі гривень. Аутсайдером за даним показником є Полтавська область, де було заплановано витратити 4 грн. на одну особу. Таким чином, розуміємо, що система планування не є налагодженою, та вже з самого початку свідчить про низьку ймовірність повного виконання планів. З метою підвищення ефективності даного завдання та державної цільової програми в цілому, необхідно досягти реалістичного планування, що базується на результатах опитувань, досліджень, спостережень тощо.

Зупинимось детальніше на Сумській області, яка є лідером за наданням грантів дитячим та молодіжним громадським організаціям. Згідно з даними управління молоді та спорту Сумської обласної державної адміністрації показник виконання планових значень у 2014 – 2015 рр. складає 97 % [3]. На рисунку 4 зображено порівняльну характеристику фінансування конкурсу проектів Сумською ОДА за 2014 – 2015 рр.

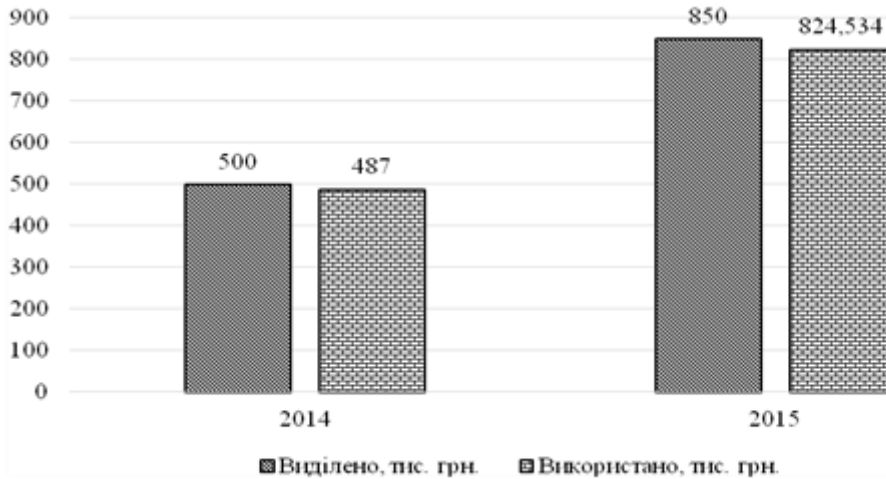

Рисунок 4. Фінансування проектів ІГС за рахунок бюджетних коштів Сумської ОДА в 2014 – 2015 рр., тис. грн.

Figure 4. CSO projects funding from the budget of the Sumy Regional Administration in 2014 – 2015, ths.UAH

Джерело: складено авторами на основі статистичних даних управління молоді та спорту Сумської ОДА.

Дані управління молоді та спорту Сумської ОДА свідчать про підвищення інтересу інститутів громадянського суспільства до проведення конкурсу проектів (рис. 5). Це є свідченням того, що молоді цікаво організовувати проекти, спрямовані на ті сфери та проблемні питання, які є важливими та цікавими саме для дітей та молоді, а не спущені «зверху» до виконання. Важливим є зростання активності районних громадських організацій.

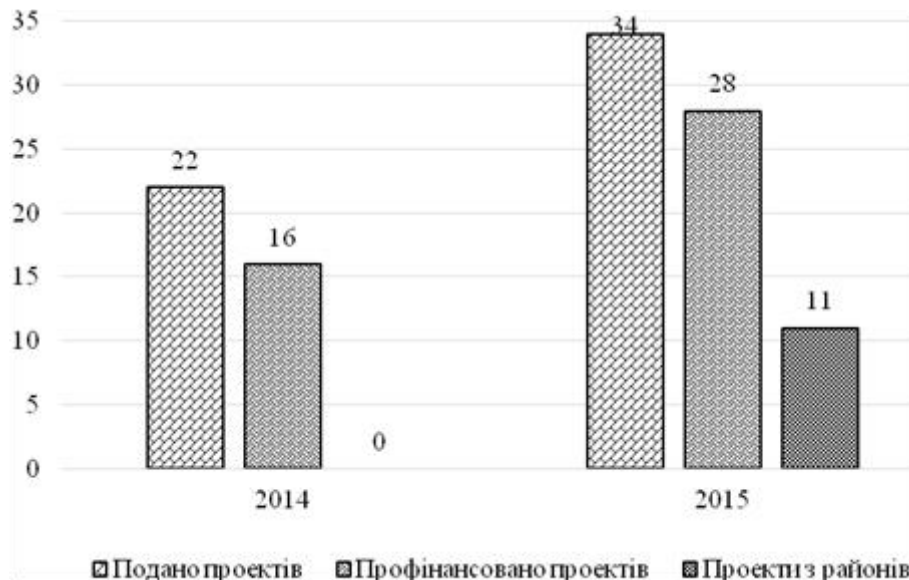

Рисунок 5. Порівняльна характеристика учасників конкурсу проектів Сумської ОДА в 2014 – 2015 рр.

Figure 5. Comparative characteristics of participants of Sumy Regional Administration projects in 2014 – 2015
Джерело: складено авторами на основі статистичних даних управління молоді та спорту Сумської ОДА.

Крім основного конкурсу проектів, 26 серпня 2015 року було проведено додатковий конкурс проектів, на який було виділено 350 тис. грн. Головною метою цього конкурсу стала соціально-психологічна підтримка, оздоровлення, відпочинок та змістовне дозвілля дітей, один з батьків яких загинув або брав/бере участь у проведенні АТО, а також дітей внутрішньо переміщених осіб.

Висновки. Необхідно зазначити, що попри наявність в Україні спеціальної державної цільової програми, надання фінансової підтримки ІГС знаходиться на неналежному рівні. За період дії першої програми рівень фактичного фінансування завдання склав лише 63,3 %. Вражає різка різниця у фінансуванні ІГС у різних регіонах України та непропорційний розподіл фінансування на одну особу, яку планується залучити за допомогою проектів ІГС. Серед трійки лідерів з найбільшим фінансуванням на одну особу – Сумська, Львівська та Волинська області. Разом з негативними тенденціями спостерігаються й позитивні зміни, що виявляються в участі у конкурсі проектів не тільки ІГС з обласного центру, але і з районів. Це свідчить про поступове становлення громадянського суспільства та значну потребу мешканців міст, селищ та сіл у проведенні змін на місцях.

Одними із основних факторів низької ефективності державних програм, у тому числі й у питанні фінансової підтримки ІГС, є відсутність відповідальності, у тому числі за складання планів, що не відповідають реаліям, та за невиконання поставлених планів. Як результат, одне породжує інше, знижуючи ефективність діяльності в цілому. На жаль, в українському законодавстві ніде не прописано механізм відповідальності, який повинен бути налагодженим.

Не слід забувати і про недостатній професіоналізм та низьку вмотивованість до роботи великої кількості держслужбовців відповідного рівня, які займаються питанням надання грантів ІГС. Швидка плінність кадрів також не дозволяє налагодити дієвий механізм фінансування. Досвід показує, що області-лідери за обсягами фінансування ІГС мають у своєму менеджменті вихідців з ІГС. Розуміння проблематики та сутності механізму, бажання працювати над розвитком дітей та молоді стають визначним фактором у досягненні високих показників результативності.

У подальшому авторами статті планується продовжити вивчення досвіду європейських країн щодо фінансування громадського сектора, проаналізувати фактори та чинники сприятливих змін у побудові громадянського суспільства.

Conclusions. To sum up, it should be noted that although State targeted social program «Youth of Ukraine» was provided in Ukraine, the situation with financial support to CSO is at improper level. During the period of the First Program the actual funding level of the Task was only 63.3%. It was observed a striking difference in funding CSOs in various regions of Ukraine and the disproportionate allocation of CSO funding per person. The top three regions with the highest funding per person are Sumy, Lviv and Volyn region. However, it was noted some positive changes – there was an increase in the projects competition among CSOs from districts. This shows the gradual development of civil society and a significant need for residents of cities, towns and villages in carrying out changes at their local levels.

One of the main factors of low efficiency of state programs is the lack of responsibility for compiling plans that do not meet reality, and for failure to set plans. As a result, the efficiency of the process reduces. Unfortunately, there is not responsibility for such failure in the Ukrainian law.

Another drawback is the lack of professionalism and low motivation to work between large numbers of civil servants. Rapid turnover does not allow establishing an effective mechanism for financing CSO too. The experience shows that government leaders in terms of financing CSOs have people from CSOs among the management. Understanding the issues and

the nature of the financing CSO mechanism, the desire to work on the development of children and youth becomes a prominent factor in achieving high performance results.

In the future, the authors plan to continue studying this topic, in particular, the experience of European countries and analyze the factors of favorable changes in forming a civil society.

Використана література

1. Громадянське суспільство в Україні: звіт за результатами дослідження [Текст] / Л. Паливода, О. Вінніков, В. Купрій [та ін.]; упоряд.: Л. Паливода. – К.: БФ «Творчий центр ТЦК», 2016. – 74 с.
2. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? [Текст] / О.Ю. Вінніков, Д.С. Ковриженко, М.В. Лациба та ін.; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: Агентство «Україна», 2010. – 224 с.
3. Звіт щодо проведення конкурсу проектів 2015 року [Електронний ресурс]: Управління молоді та спорту Сумської обласної державної адміністрації, 2016. – Режим доступу: <http://molod.sm.gov.ua/index.php/uk/konkurs-proektiv/698-zvit-shchodo-provedennya-konkursu-proektiv-2015-roku>.
4. Про громадські об'єднання [Електронний ресурс]: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572 – VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
5. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009 – 2015 роки [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 р. № 41. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/41-2009-%D0%BF>.
6. Про затвердження державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF>.
7. Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1049. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1049-2011-%D0%BF>.
8. Про організацію проведення конкурсу з визначення культурно-мистецьких програм (проектів, заходів), розроблених всеукраїнськими громадськими організаціями та творчими спілками, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка [Електронний ресурс]: Закон України від 12.06.2013 № 513. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1102-13/paran18#n18>.
9. Соседова, В.С. Державне фінансування діяльності громадських організацій в Україні [Електронний ресурс] / В.С. Соседова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №8 – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/APE/2009_8/238-241.pdf.
10. Стан виконання державних цільових програм у 2015 році [Електронний ресурс]: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2016. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.

Отримано 23.09.2016

УДК 339.7.01

Марія ЛИЗУН

РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ВАЛЮТНИЙ АСПЕКТ

Резюме. Опосередковуючи всі міжнародні економічні процеси в системі світового господарства, валютні відносини зазнають глибинних якісних змін разом зі сферою міжнародного виробництва, надання послуг та інвестування. Досліджено особливості валютної інтеграції та її роль у розвитку процесів регіональної економічної інтеграції. Розглянуто еволюцію форм інтеграції за Б. Балассом, найвищою стадією якої є гармонізація та уніфікація економічної, соціальної і валютної політики. Визначено проблеми переходу до повної валютної інтеграції. Сформовано переваги та недоліки валютної інтеграції, зокрема створення валютного союзу. Представлено генезис європейської монетарної інтеграції та